

Begrijpend lezen van instructieteksten bij bètavakken

Liliane Bouma
10 december 2023

Hoe help je leerlingen bij het leren lezen van instructieteksten

Docenten merken dat leerlingen moeite hebben met het begrijpen van de lesstof uit de teksten in de methodes. Velen willen leerlingen daarbij helpen, maar hoe pak je dat aan? Hier geven we aan hoe je je leerlingen kunt uitleggen wat ze moeten doen bij het lezen van instructieteksten bij jouw vak.

Mentale modellen

Kennis is in onze hoofden in samenhang aanwezig. Bij nieuwe kennis maak je gebruik van concepten die al aanwezig zijn. Voor het geheel aan samenhangende kennis rond een onderwerp wordt het begrip mentaal model gebruikt.

Mentale modellen kunnen meestal visueel worden weergegeven, bijvoorbeeld in een conceptmap. Zorg dat jij je mentale model bij een onderwerp helder hebt en bouw je lessen op rond dit mentale model. Daarmee zorg je dat woorden in de hoofden jouw leerlingen precies dat oproepen wat jij nodig hebt voor je uitleg.

Verken bij de start van een onderwerp de voorkennis van je leerlingen. Sommige zullen al veel weten. Soms zitten er fouten of misconcepties in de voorkennis en is bijstelling nodig.

Voer het “metagesprek” over de structuur van de tekst

Het is belangrijk om als docent zelf helder te hebben hoe de teksten zijn opgebouwd en wat van leerlingen verwacht wordt. Door met leerlingen expliciet te bespreken wat ze met tekstgedeelten moeten doen kun je ze op gang helpen om zelfstandig uit tekst informatie op te pakken. Om dit “metagesprek” te kunnen voeren hebben docenten terminologie nodig die goed aan leerlingen overbrengt wat de bedoeling is. Deze terminologie is nog in ontwikkeling.

Doel van een instructietekst is wendbaar toepassen van kennis

Een instructietekst bij een bètavak is maar één van de soorten teksten die bij deze vakken voorkomen. Andere zijn onder andere een verslag van een experiment, een verslag van een profielwerkstuk of een populair wetenschappelijke tekst.

Het bijzondere van een instructietekst is dat het de bedoeling is dat de leerling de kennis in de tekst zelf wendbaar moet leren toepassen. Dit in tegenstelling tot een populair wetenschappelijke tekst waarbij het vaak voldoende is als de lezer de feiten kan reproduceren.

De elementen van een instructietekst

Niet alles in een instructietekst moet door de leerling worden onthouden. Er zijn tekstgedeelten met verschillende soorten functies, deze verschillen in wat de lezer ermee moet “doen”, zie bijgaande tabel

In een goede tekst zijn deze tekstgedeelten op een logische en heldere manier gecombineerd en is de manier van formuleren ondersteunend aan begrip.

Benoem in je lessen welke functie elk tekstgedeelte heeft en geef daarbij aan wat de leerling met dat tekstgedeelte moet doen. Daarmee help je de leerling om gaandeweg handiger te worden in het leren uit teksten.

De indeling en terminologie zoals gebruikt in deze tabel is nog geen standaard in het onderwijsveld. Commentaar, suggesties en verwijzingen naar relevante bronnen ontvang ik graag!

Omgaan met instructieteksten bij de bètavakken

Soort tekstgedeelte	Taak van de lezer
Context waar kennis toegepast wordt	Bewustwording voor welk soort contexten de kennis relevant is. Interesse en nieuwsgierigheid ontwikkelen. Analyseren of relatie kennis en context logisch is, checken of nieuwsgierigheid gewekt is. Algemeen patroon herkennen, benoemen en onthouden.
Voorkennis oproepen	Mentaal model activeren, afvragen of de begrippen en verschijnselen nog bekend zijn. Zo nodig kennis opzoeken of opvragen.
Nieuwe kennis: vaktaal, wetmatigheid, beschrijving verschijnsel	Onthouden: aan eigen mentale model toevoegen
Uitleg / voorbeeld / redentatie met de nieuwe kennis	Redentatie analyseren, logica doorgronden, oefenen met zelf reproduceren, algemeen patroon vaststellen, signalen voor algemeen patroon benoemen en deze onthouden, mentale modellen bijstellen en aanvullen.
Beschouwing van het nut van de nieuwe kennis	Relatie met dagelijks leven leggen, redentatie over de gevolgen analyseren, vervolgvragen bedenken, mentale modellen bevestigen en uitbreiden